

DATE PRIVIND DEZVOLTAREA BAZEI TEHNICO-MATERIALE A CINEMATOGRAFIEI (1944—1965)

de CLAUDIA CLEJA

În procesul construirii socialismului în țara noastră, o contribuție de seamă la înfăptuirea uneia din sarcinile majore ale revoluției culturale — făurirea unei conștiințe noi, socialiste o aduce arta cinematografică. Domeniu de creație spirituală cu o intensă arie de cuprindere, adânc ancorată în contemporaneitate, cinematografia exercită prin mijloace specifice o înrîurire dintre cele mai active și eficiente asupra oamenilor.

În România, cultura cinematografică are o tradiție armonios integrată în ansamblul realităților celorlalte arte și mărturisită de 98 pelicule turnate pe parcursul a patru decenii (1906—1946). Totuși, este de necontestat faptul că această artă a cunoscut o amplă dezvoltare sub toate aspectele abia în ultimii douăzeci de ani.

Deosebirea aceasta fundamentală între ceea ce a reprezentat cinematografia în trecut și ceea ce ea constituie astăzi, se explică prin însăși condițiile istorice diferite cunoscute în fiecare dintre aceste două etape de dezvoltare ale culturii și societății românești.

Într-o țară cu o formațiune social-economică de tip burghez, așa cum a fost România înaintea celui de-al doilea război mondial, cinematografia nu s-a putut dezvolta asemeni celorlalte arte, pe de o parte din pricina lipsei acute a unei baze materiale trainice, de altă parte datorită concurenței caselor producătoare de filme din țări cu o cinematografie dezvoltată¹.

Mulți dintre pionerii cinematografului românesc au relatat în amintirile lor că în lipsa unei industrii cinematografice de stat, filmele se lucrau pe mici platouri cinematografice cu decoruri împrumutate de la teatre și întotdeauna prin mijloace particulare. Abia în 1935 a luat ființă o societate cinematografică al cărui scop era producerea de filme documentare și de actualități².

¹ Rampa, XVI, 4069 din 15 aug. 1931: „...între 1 ianuarie și 1 august — față de 530.385 m. film american pe piață, filmele românești ale Bucureștiului au însumat 3750 m film“.

² Jean Mihail: „Umbre și lumini din trecut“, în film, nr. 9, 10, 11, 12/1957.

După 23 August 1944, eforturile depuse de P.C.R. de a concentra într-un singur front toate forțele progresiste activînd pe tărîmul culturii și de a le mobiliza în lupta pentru democratizarea țării, s-au soldat și cu atragerea de partea revoluției a tuturor cineaștilor progresiști.

Atunci s-au realizat primele pelicule ale documentarului consacrate unor momente ale insurecției și participării armatelor române la războiul antihitlerist. Presa timpului păstrează și alte mărturii referitoare la activitatea P.C.R. de mobilizare a cineaștilor. Astfel, ziarul „România liberă” din 10 septembrie 1944 publica următoarea chemare a P.C.R. : „Afară cu propagandiștii hitleriști de la Oficiul Național Cinematografic din Ministerul Propagandei și de la Societatea de filme românești „Cineromit”.

Un pas mai departe l-a constituit înființarea în 1945 a Societății „Filmul Popular” intitulată „Societate anonimă”, cu sediul la București str. Scaunelor. Deși nu a fost decît o unitate de presă filmată, îndrumată de P.C.R., această societate a activat pînă în 1948, contribuind la democratizarea instituției cinematografice din România acelor ani.

Dar crearea unei instituții de filme românești capabile să slujească transformările revoluționare și să participe activ la promovarea unei culturi noi, era condiționată de consolidarea unei baze materiale necesare în acest scop.

Se constată ca atare, că încă în prima etapă a revoluției populare s-au luat măsuri de către conducerea de partid și de stat, menite să amelioreze soarta cinematografilor naționale. Cîteva decrete, privind mai ales „reorganizarea Oficiului Național Cinematografic”¹ și „Inființarea unui oficiu de studii și documentare pentru planificarea și îndrumarea activității cinematografilor din țară”² — sînt emise în 1947. Momentul hotărîtor în activitatea de consolidare și rezolvare a unei baze materiale necesare progresului cinematografilor naționale l-a constituit însă actul naționalizării industriei de filme din țară. Urmînd în scurtă vreme actului naționalizării principalelor mijloace de producție (11 iunie 1948) preluarea de către stat a industriei de filme s-a realizat o dată cu promulgarea a 2 noiembrie 1948 a legii „pentru naționalizarea industriei cinematografice și reglementarea comerțului cu produse cinematografice”.

Legea prevedea naționalizarea tuturor întreprinderilor în funcțiune sau care și-au încetat funcțiunea total sau în parte, în lichidare sau depozit de producere și transformare (studiouri, laboratoare etc.) de filme cinematografice, care nu se găsesc în proprietatea statului fie ele întreprinderi industriale, societăți de orice fel sau asociații, în conformitate cu un tablou anexat. Întreprinderile naționalizate trec în proprietatea statului ca bunuri ale întregului popor liber de orice sarcini³.

În istoria cinematografilor din România, actul naționalizării mijloacelor de producție și exploatare a filmului, trebuie, fără îndoială considerat ca moment de răscruce. Legea din 2 noiembrie 1948 poate fi

¹ Monitorul Oficial, 1947 — Decret 122 — 4365.

² *Ibidem* — Decret 289 — 11.062.

³ Știința, nr. 205 din 31 noiembrie 1948.

socotită actul de naștere al industriei cinematografice de stat, prima realizare de seamă în vederea creerii cinematografului socialiste în țară. Însemnătatea legii din 2 noiembrie 1948, trebuie apreciată și prin faptul că de la acea dată a devenit posibilă dezvoltarea dirijată, planificată a producției naționale de filme. Trebuie totuși subliniată semnificația — mai mult istorică decât practică a naționalizării cinematografului: deoarece mijloacele de producție și exploatare ale filmului, intrate în proprietatea statului, în baza legii din 2 noiembrie 1948, erau cu totul minime — reducându-se la un platou pentru filmări interioare cu o suprafață de 200 m², aflat în subsolul unei clădiri din centrul orașului, o aparatură necesară turnărilor, insuficientă, încât nu reușea să acopere necesitățile realizării unui singur lung metraj artistic, în fine o rețea de difuzare sărăcăcioasă, lipsită de numărul necesar de cadre de specialitate. Astfel, posibilitățile tehnice ale cinematografului național erau în 1948 asemănătoare cu cea din 1938, când producția românească de filme realiza doar 1 film artistic de lung metraj, 6 documentare de scurt metraj și 24 jurnale de actualități¹.

Ținând seamă de astfel de realități, statul² a luat măsuri menite să asigure dezvoltarea bazei materiale necesare. Printre acestea trebuie amintită înființarea la 1 martie 1949 a societății comerciale de stat „Romfilm“ (creată prin reorganizarea altei societăți „Cinefilm“ apărută în 1948). „Romfilmul“, fiind producătoare de filme artistice, documentare și jurnale, a pus astfel bazele industriei cinematografice socialiste în țară.

O etapă nouă (în organizarea bazei tehnice materiale necesare cinematografului) a constituit-o apoi înființarea celor două studiouri „Alex. Sahia“ și „București“.

Obiectivele urmărite de cinematografie devenind din ce în ce mai sporite și complexe, organizarea producției în cadrul unei singure întreprinderi s-a dovedit curînd necorespunzătoare. Ca urmare, în cursul anului 1950, prin hotărîre guvernamentală iau ființă „Studioul Alex. Sahia“ — producător de filme documentare, jurnale cinematografice, dublaje și sincronizări și Studioul de filme artistice „București“. Cu acest din urmă prilej, trebuie menționată și crearea unui colectiv de circa 200 desenatori și păpușari, care începînd tot cu anul 1950, au trecut, în cadrul studioului „București“ la producția românească a filmelor animate și păpuși.

În fine, tot în 1950, în iunie, printr-un decret al Prezidiului Marii Adunări Naționale a fost înființat, cu sediul la București, Comitetul de stat al Cinematografului de pe lângă Consiliul de Miniștri (fiind desființat Serviciul Cinematografului din Ministerul Artelor), iar Societatea „Romfilm“, trecînd sub controlul Comitetului Cinematografului. Comitetul avea ca obiectiv fundamental — precizat prin decretul de înființare — realizarea politicii guvernului în domeniul producției de filme, în domeniul construirii și conducerii studiourilor, în domeniul exploatării și dezvoltării rețelei cinematografice².

¹ Contemporanul din 22 august 1961.

² Scinteia, nr. 1755 din 9 iunie 1950.

Un aspect privind crearea și dezvoltarea tuturor condițiilor necesare afirmării cinematografilei naționale l-a constituit pregătirea cadrelor de specialitate, care să activeze atât în sfera producției, cât și în rețeaua de exploatare a filmului. Paralel cu înființarea școlilor profesionale și tehnice de operatorie, în 1950 a fost creat Institutul superior de artă cinematografică, contopit apoi cu Institutul de teatru și formînd „Institutul de artă teatrală și cinematografică „I. L. Caragiale“ (I.A.T.C.). Alte cadre de regizori și operatori de film au fost pregătite în institute de specialitate din țările socialiste.

O creștere amplă a producției românești de filme și realizarea acestora în condiții tehnice și la un nivel artistic în pas cu stadiul de dezvoltare al cinematografilei mondiale contemporane — toate acestea nu se puteau însă obține decît numai asigurînd o bază materială foarte puternică, complet și modern dotată.

Drept urmare a grijei permanente a statului pentru realizarea obiectivului în legătură cu baza materială a cinematografilei, a luat ființă lingă București centrul de producție de la Buftea — unul dintre cele mai mari și mai bune utilizate din Europa.

Ridicarea acestui mare combinat cinematografic a implicat cheltuirea unor considerabile eforturi materiale, construcția desfășurîndu-se între anii 1951 și 1960, pe parcursul a două planuri economice cincinale. Pentru ritmul susținut în care a fost construit centrul cinematografic de la Buftea apare caracteristic faptul că în 1953, 40% din capacitatea de producție a studiourilor era clădită și asigurată din punct de vedere tehnic ¹.

Pe de altă parte, ritmul în care s-a dezvoltat baza materială necesară progresului cinematografilei naționale se reflectă și în alte date statistice înregistrate în cursul primului plan cincinal. Astfel, în anii 1952 și 1953 baza tehnică a întregii producții de filme a crescut de trei ori, timp în care parcul aparatajelor și instalațiilor de iluminat s-a mărit în proporție de 1000%. La finele anului 1953, cinematografia românească dispunea de 3 platouri mari și unul mic, pentru filmări, un laborator modern pentru prelucrarea peliculei alb-negru, color și de o secție de filmări combinate și trucate ². Astfel se explică de ce în 1955, la sfîrșitul primului cincinal — înainte de construcția centrului de la Buftea să fi fost încheiată — cinematografia românească și-a afirmat cu hotărîre existența mărturisită prin realizarea a 14 filme artistice de lung metraj, 12 filme de metraj mediu și scurt și 25 filme de desene animate și păpuși ³, fără să mai includem aici numeroasele documentare și de știință popularizată, jurnale de actualități etc.

În cadrul celui de-al doilea plan cincinal de dezvoltare economică a țării, precum și în primul an al șesenalului, obiectivul principal al politicii de consolidare a bazei materiale necesare cinematografilei l-a constituit terminarea lucrărilor de ridicare a centrului de la Buftea. În termenul prescris, obiectivul a fost îndeplinit.

¹ Buletinul intern Agerpres din 1 iunie 1963.

² Buletin intern Agerpres din iunie 1953.

³ *Unele probleme ale creației de filme*, în Film nr. 7, 1956, p. 3.

În prezent, studiourile de la Buftea alcătuiesc un veritabil oraș cinematografic, în a cărui structură trebuie menționate îndeosebi cele 4 platouri pentru filmări, avînd o mare capacitate și fiind dotate cu aparatură modernă: laboratorul de prelucrare a peliculei, instalațiile de montaj și vizionare, studioul pentru filmări combinate, ton-studioul, secții pentru desen animat cu platouri speciale, ateliere anexe, spațiile rezervate activității de creație artistică, grupul social-administrativ, filmoteca etc.

Cele patru platouri de filmare (două cu o suprafață de 900 m.p. și cu înălțimea de 18 m; iar alte două cu o suprafață de 380 m.p. și înălțime de 12 m) ocupă o clădire specială în interiorul căreia se mai află o hală foarte spațioasă destinată montării elementelor principale a decorurilor ce sînt apoi asamblate pe platouri.

Instalațiile platourilor sînt mecanizate, ușurînd considerabil transportul și montarea aparatajului și accesoriilor necesare filmărilor.

Platoul pentru filmările în cadrul exterior (cu decoruri) are o suprafață de 3.000 m.p.

Ton-studioul dispune de trei săli de înregistrare, dintre care una cu o suprafață de 400 m.p. este destinată înregistrărilor benzilor sonore realizate de orchestre și coruri însumînd 200 persoane.

Laboratorul pentru prelucrarea peliculei (construcția sa, începută în 1957, a ținut seamă de cele mai noi cuceriri ale tehnicii moderne în acest domeniu) are o capacitate de lucru de peste un milion metri peliculă pe lună¹.

În prezent studiourile de la Buftea posedă o capacitate de producție ce se poate exprima în posibilitatea realizării anuale a 12 filme artistice de lung metraj, a 5 filme de desen animat, a 5 documentare și a 23 filme de știință popularizată. În laboratoarele centrului cinematografic de la Buftea, filmele documentare și cele de desen animat, se pot realiza în culori în proporție de 100%, iar filmele artistice în proporție de 50%. Se prevede ca în viitorul apropiat și filmele să poată fi realizate în culori în proporție de 100% — pe baza extinderii capacității și înzestrării suplimentare a laboratoarelor².

Construcția studiourilor de la Buftea a rezolvat într-adevăr problemele implicate de crearea bazei materiale necesare cinematografilei, asigurînd o producție de filme, cantitativ ritmic corespunzătoare cu sarcinile ce revin acestui domeniu de creație. Pentru a demonstra o asemenea realitate, se poate arăta că dacă în 1949, cinematografia românească de după 23 august, debuta cu un singur film artistic de lung metraj într-un an, ritmul acesta menținîndu-se în ce privește producția trei ani — ulterior s-a putut trece la realizarea mai multor lung metraje artistice și a numeroase documentare și scurt metraje în decursul unui singur an. Așa s-a ajuns ca în 1957 — deci înainte de încheierea lucrărilor de construcție a centrului de la Buftea — studiourile bucureștene să poată produce 7 pelicule de lung metraj iar în 1961, de pildă, în-

¹ Mihnea Gheorghiu, *Cinematografia națională, în Momente ale revoluției culturale din România*, București, 1964, p. 231.

² Buletin informativ Agerpres din septembrie 1963.

treaqa producție a anului să se cifreze la 10⁴ filme artistice de lung metraj¹. Continuînd expunerea datelor statistice, se poate arăta că, în 1962 centrul de la Buftea a realizat o producție de 9 lung metraje artistice, 3 filme artistice de scurt metraj, 3 pelicule cu desene animate și 4 filme de păpuși², iar în 1963 : 10 filme artistice de lung metraj, 3 de scurt metraj, 3 pelicule de desene animate și 6 filme de păpuși³. În fine, în 1964 s-au lucrat la Buftea 18 filme de lung metraj (unele fiind începute în anul precedent, altele fiind terminate în 1965⁴.

Concomitent cu creșterea producției studiourilor de filme artistice, s-a dezvoltat de la an la an și producția filmelor documentare, a jurnalelor de actualități și a filmelor de știință popularizată — sporul acesta explicîndu-se tot prin neconținuta dezvoltare a bazei materiale. Drept urmare, din 1949 și pînă la finele anului 1964 în studioul „Alex. Sahia“ s-au produs 842 filme documentare de scurt metraj și 1.289 jurnale (numere) totalizînd 12.000 subiecte. În limbi străine sau în limba română s-au dublat peste 3.600 acte de filme însumînd peste 1.000 filme duble. Din 1955 studioul „Alex. Sahia“ și-a extins și mai mult activitatea — o dată cu trecerea la producția filmelor de știință popularizată. Numărul acestora a sporit de asemenea în fiecare an, astfel încît pînă în 1964 se produsese 366 pelicule dintre care 130 filme de știință popularizată tratînd probleme agricole, 150 legate de trecutul de luptă al poporului nostru etc.⁵.

Capacitatea de producție a sporit anual și în privința filmelor de desen animat. Din 1950 de cînd s-a înființat în cadrul studioului „București“ un sector special și pînă în 1964, s-au realizat peste 100 pelicule de desen animat și păpuși. Pentru a înfățișa ritmul mereu sporit în care s-a dezvoltat producția cinematografică a studiourilor din Capitală, este util să se consemneze că din numărul de 90 filme artistice de lung metraj turnate între 1950—1965, o treime a fost realizată în primii zece ani ai perioadei amintite și 2/3 în ultimii cinci ani⁶.

Paralel cu creșterea producției s-a îmbunătățit și calitatea filmelor realizate. Faptul este dovedit de prestigiul dobîndit de filmele românești de lung metraj, desene animate, filme documentare, cu prilejul confruntării în cadrul diferitelor concursuri internaționale. Este semnificativ faptul că filme de debut au fost remarcate la festivaluri internaționale „Răsună vaea“ (diplomă de onoare la Karlovy Vary) și Viața învinge (diplomă de merit la Bombay).

Dar adevărata consacrare a filmelor bucureștene avea să vină ceva mai tîrziu, atunci cînd cîteva producții realizate la Buftea, aveau să cîștige premii de prestigiu la cele mai mari festivaluri ale filmului : „Valurile Dunării“ (distins cu marele premiu la Karlovy Vary 1960), „Codin“ (cu premiu pentru scenariu și calitățile tehnice la Cannes 1963,

¹ Caiet de documentare cinematografică, nr. 1, ianuarie 1964.

² Cinema, nr. 11/1964, p. 2.

³ Caiet de documentare cinematografică, nr. 1/1964.

⁴ Cinema, nr. 11/1964, p. 2.

⁵ Cinema, nr. 11/1964, p. 2.

⁶ Contemporanul, din 6 august 1965.

„Lupeni 29“ (medalie de argint la Moscova 1963), „Pădurea Spinzuraților“ (premiu pentru regie — Cannes 1965) etc.

În sfârșit, un succes deosebit l-au avut filmele de desene animate care au obținut 32 premii internaționale la concursurile de la Cannes, Karlovy Vary, San Francisco, Tours, Oberhausen, Veneția, Bordechiere și altele.

În articolul de față ne-am propus tratarea unui singur aspect din istoria actuală a cinematografului național și anume acela al afirmării filmului românesc în condițiile revoluției culturale, ca urmare a dezvoltării bazei tehnico-materiale. Concepute ca un comentariu asupra unor date statistice, rîndurile de mai sus au urmărit să sublinieze politica Partidului Comunist Român și a statului român în domeniul creației de filme. Ținînd seama de faptul că cinematografia românească este în plin proces de evoluție, desigur că tema abordată poate să suporte diverse completări.

